

Савченко Л. Г.
аспірантка, Національна наукова
сільськогосподарська бібліотека НААН
(Україна, Київ), slgua@ukr.net

ІСТОРИОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПРАЦЬ АКАДЕМІКА О. М. ОНИЩЕНКА

Метою дослідження є періодизація доробок академіка О.М. Онищенко у вигляді наукових праць. Виділено основні періоди наукової діяльності О.М. Онищенко – радянських часів (1955–1990 рр.) і років незалежності України (1991–2003 рр.). Ці два періоди розділено на етапи за проблематикою досліджень вченого. Перший, радянський, період розділено на три етапи: перший етап (1955–1962 рр.), другий (1963–1971 рр.), третій (1972–1990 рр.), а другий період має один етап (1991–2006 рр.). В статті відображено історіографічне дослідження наукової спадщини академіка О.М. Онищенко, у вигляді наукових праць, за предметом дослідження 1955–2006 рр.

Результати досліджень відображають вплив наукової думки видатного вченого на опрацювання проблем організаційно–структурного розвитку АПК та формування галузевих і територіальних підсистем, моделювання її оптимізації економічних механізмів його (АПК) функціонування, організаційного прогресу в агропромисловому виробництві, визначення функціональної структури й обчислення основних параметрів АПК. Серед багатьох інших здобутків О.М. Онищенко, особливо помітне місце посідають розробки, що стосуються теорії і методології розвитку аграрних відносин та організаційно–методичних підходів до їх практичного втілення.

Ключові слова: О. М. Онищенко, наукові праці, періодизація, наукова думка, розвиток АПК, методологія розвитку аграрних відносин, економіка АПК.

Для вивчення історії вітчизняної аграрної економічної науки досліджуваного періоду важливими є наукові праці самого О.М. Онищенко. Доробок друкованих праць вченого перевищує 400 найменувань серед яких 5 індивідуальних і 20 колективних монографій [1]. Цінність їх полягає в тому, що, даючи оцінку власним здобуткам, він також наводить вичерпну характеристику досягнень вітчизняних та зарубіжних учених у цій галузі. Зійшовши на вершину економічної науки, О.М. Онищенко став урівень з іншими видатними посталями, на які завжди була багата українська земля.

Метою дослідження є історіографічне дослідження та періодизація доробок академіка О.М. Онищенко у вигляді наукових праць.

На протязі свого життя найбільшу кількість публікацій видатний науковець сучасності, академік О.М. Онищенко присвятив:

1) проблемам АПК України: структурі і її динаміці, господарському механізму та ефективності – 70 наукових праць (17,2% від їх загальної кількості);

2) питанням аграрної теорії, аграрної політики, земельної реформи, реструктуризації відносин власності і форм господарювання на селі – 166 наукові праці (37,7% від загальної їх кількості).

Отримавши науковий ступінь кандидата економічних наук (1955–1957 рр.), О.М. Онищенко опублікував 2 наукові праці на предмет продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу) [2; 3].

Після отримання вченого звання старшого наукового співробітника (1958–1971 рр.), він опублікував 60 наукових праць, з яких 3 – на предмет АПК України: структури і її динаміки, господарського механізму та

ефективності, 25 – на предмет методологічних проблем економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах і 32 – на предмет продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу) [2; 3].

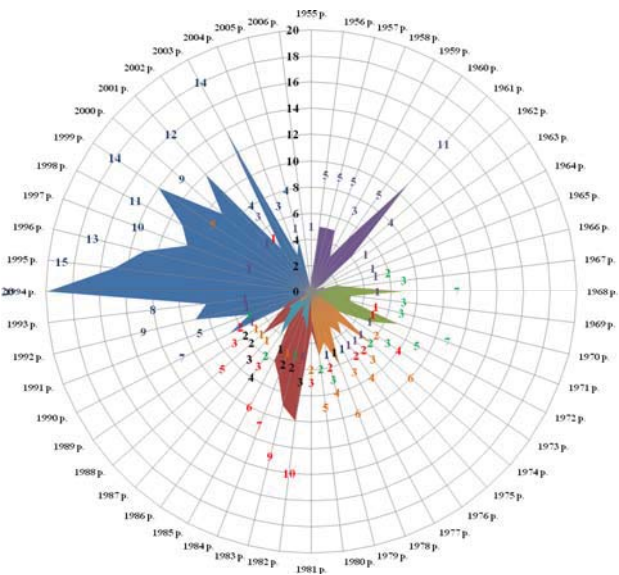
Отримавши науковий ступінь доктора економічних наук (1972–1973 рр.), він опублікував 15 своїх наукових праць, з них 4 – на предмет АПК України: структури і її динаміки, господарського механізму та ефективності, 8 – на предмет методологічних проблем економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах і 1 – на предмет продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу) [2; 3].

Після отримання вченого звання професора (1974 рр.), вчений опублікував 107 наукових праць, з яких 6 – на предмет аграрної теорії, аграрної політики, земельної реформи, реструктуризації відносин власності і форм господарювання на селі, 20 – на предмет АПК України: структури і її динаміки, господарського механізму та ефективності, по 5 наукових праць на предмет методологічних проблем економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах, а також продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу), 12 – на предмет ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва: методології виміру та інтенсифікації використання) і 3 – на предмет теорії і методології спеціалізації сільськогосподарського виробництва, кооперування і агропромислової інтеграції [2; 3].

Після обрання О.М. Онищенко членом–кореспондентом (1985–1989 рр.), він опублікував 51 наукову працю, з яких 6 – на предмет аграрної теорії, аграрної політики, земельної реформи, реструктуризації відносин власності і форм господарювання на селі, 20 – на предмет АПК України: структури і її динаміки, господарського механізму та ефективності, 5 – на предмет методологічних проблем економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах, 5 – на предмет продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу), 12 – на предмет ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва: методології виміру та інтенсифікації використання) і 3 – на предмет теорії і методології спеціалізації сільськогосподарського виробництва, кооперування і агропромислової інтеграції [2; 3].

Після обрання О.М. Онищенко академіком (дійсним членом) (1990–2006 рр.), вчений опублікував 176 наукових праць, з яких 158 – на предмет аграрної теорії, аграрної політики, земельної реформи, реструктуризації відносин власності і форм господарювання на селі, 3 – на предмет АПК України: структури і її динаміки, господарського механізму та ефективності, 1 – на предмет

методологічних проблем економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах, 9 – на предмет продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносин, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення (методології і аналізу) і 5 – на предмет теорії і методології спеціалізації сільськогосподарського виробництва, кооперування і агропромислової інтеграції [2; 3].

■ Аграрна теорія, аграрна політика, земельна реформа, реструктуризація відносин власності і форм господарювання на селі

■ АПК України: структура і її динаміка, господарський механізм та ефективність

■ Методологічні проблеми економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах

■ Продуктивність праці, собівартість продукції, внутрігосподарські відносини, ефективність сільськогосподарського виробництва та шляхи її підвищення (методологія і аналіз)

■ Ресурсний потенціал сільськогосподарського виробництва: методологія виміру та інтенсифікація використання

■ Теорія і методологія спеціалізації сільськогосподарського виробництва, кооперування і агропромислової інтеграції

Рис. 1.1. Пелюсткова діаграма наукової діяльності О.М. Онищенка за предметом дослідження, 1955–2006 рр.

Зійшовши на вершину аграрної економічної науки, О.М. Онищенко став у рівень з іншими видатними посталями, на які завжди була багата українська земля. Академіку Онищенко вдалося зосереджуватися на стратегічно важливих проблемах сільського господарства, заглиблюватись у їх науково–прикладну сутність і отримувати оригінальні результати, які розширюють межі процесів та явищ, що досліджуються в галузі сільськогосподарської науки, збагачують їх, відкривають нові напрямки досліджень. Все це знайшло відображення в його науковій спадщині (рис. 3.7). з аграрної теорії, аграрної політики, земельної реформи, реструктуризації відносин власності і форм господарювання на селі, до глибокого розуміння яких він прийшов через призму численних досліджень на протязі усього свого життя.

Виділено основні періоди наукової діяльності О.М. Онищенка – радянських часів (1955–1990 рр.) і років незалежності України (1991–2003 рр.). Ці два періоди розділено на етапи за проблематикою досліджень вченого. Перший, радянський, період розділено на три етапи: перший етап (1955–1962 рр.), другий (1963–1971 рр.), третій (1972–1990 рр.), а другий період має один етап (1991–2006 рр.).

На *першому етапі радянського періоду* (1955–1962 рр.) – дослідження вченого були зосереджені на продуктивності праці, собівартості продукції, внутрігосподарських відносинах, ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхах її підвищення (методології і аналізу). На *другому етапі* (1963–1971 рр.) – окрім зазначених проблем, вчений досліджував також проблеми АПК України, зокрема, його структуру та її динаміку, господарський механізм й ефективність; методологічні проблеми економіко–математичного моделювання та оптимізації економічних процесів в аграрній і агропромисловій сферах. Потім протягом *третього етапу* (1972–1990 рр.) – в область досліджень вченого, крім вище зазначених проблем, увійшли: 1) аграрна теорія, аграрна політика, земельна реформа, реструктуризація відносин власності і форм господарювання на селі; 2) ресурсний потенціал сільськогосподарського виробництва: методологія виміру та інтенсифікація використання; 3) теорія і методологія спеціалізації сільськогосподарського виробництва, кооперування і агропромислової інтеграції.

Другий період (1991–2006 рр.) в межах одного етапу характеризується предметом дослідження всіх вище зазначених проблем, окрім ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва (методології виміру та інтенсифікації використання).

Вивчення наукового доробку академіка О.М. Онищенка у наукових працях підводить до винятково важливого висновку: з користю для себе і для аграрно–економічної науки йому на самому початку наукового шляху вдалося те, що не всім вдається навіть у зрілому віці. Мається на увазі його уміння, яке є нічим іншим, як внутрішньою особистісною потребою зосереджуватися на нових або недостатньо опрацьованих іншими дослідниками проблемах, заглиблюватися у їх науково–прикладну сутність і одержувати оригінальні результати, які розширюють межі досліджуваних процесів і явищ, збагачують їх, відкривають нові напрямки досліджень, дозволяють заглянути в майбутнє раніше інших дослідників.

Загалом в даній статті відображено історіографічне дослідження та періодизація наукової спадщини академіка О.М. Онищенка за предметом дослідження 1955–2006 рр.

Список використаних джерел

1. Юрчишин В.В. Онищенко Олександр Мусійович // Вчені економісти–аграрники / В.В. Юрчишин. – К. : Аграр. наука, 2001. – С. 115–119. – (Сер. Українські вчені–аграрії ХХ століття”, Кн.5, Ч.2).
2. Понад п’ять десятиліть у фундаментальній науці. До 85–річчя від дня народження академіка Олександра Мусійовича Онищенка / За ред. член.–кор. НАНУ О.М. Бородіної; редактор–упоряд. акад. НАНУ В.В. Юрчишин; НАН України, ДУ “Ін–т економіки і прогнозування”. – К., 2013. – 322 с.; табл., іл. 26.
3. Савченко Л.Г. Наукова спадщина академіка НАН України О.М. Онищенка в системі сучасних аграрних перетворень

/ Л.Г. Савченко // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, 16 берез. 2012 р., м. Київ / НААН, ДНСГБ, ННЦ “Ін-т землеробства НААН”, Панфільська дослідна станція; редкол.: В.А. Вергунов та ін. – К., 2012. – Ч. 1. – С. 88.

References

1. Jurchyshyn V.V., Onyshhenko Oleksij Musijovych // Vcheni ekonomisty–agrarnyky / V.V. Jurchyshyn. – К.: Agrar. nauka, 2001. – S. 115–119. – (Ser. Ukraïns’ki vcheni–agrarii’ XX stolittja”, Kn.5, Ch.2).

2. Ponad p’jat’ desjatylyt’ u fundamental’nij nauci. Do 85–richchja vid dnja narodzhennja akademika Oleksija Musijovycha Onyshhenka / Za red. chlen.–kor. NANU O.M. Borodinoi’; redaktor–uporjad. akad. NANU V.V. Jurchyshyn; NAN Ukraïny, DU “Ін-т економіки і прогнозування”. – К., 2013. – 322 s.; tabl., il. 26.

3. Savchenko L.G. Naukova spadshhyna akademika NAN Ukraïny O.M. Onyshhenka v systemi suchasnyh agrarnyh peretvoren’ / L.G. Savchenko // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, 16 берез. 2012 р., м. Київ / НААН, ДНСГБ, ННЦ “Ін-т землеробства НААН”, Панфільська дослідна станція; редкол.: В.А. Вергунов та ін. – К., 2012. – Ч.1. – С. 88.

Savchenko L. G., graduate student, National Scientific Agricultural Library NAAS (Ukraine, Kiev), slgua@ukr.net

Historiographical research and periodization of scientific works of O. M. Onyshchenko

The purpose of the study is periodization of achievements of academic O.M. Onyshchenko as scientific papers. The basic period of scientific activity of O.M. Onyshchenko – Soviet period (1955–1990 years) and years of independence of Ukraine (1991–2003 years). These two periods are divided into stages by the issues of researches of the scholar. The first one, the Soviet period, is divided into three phases: the first phase (1955–1962 years), the second (1963–1971 years), and the third (1972–1990 years), and the second period has only one phase (1991–2006 years). The article reflects a historiographical research of scientific heritage of O.M. Onyshchenko by the subject of academic research during 1955–2006.

The research results reflect the impact of scientific thought of the eminent scientist on studying the problems of organizational and structural development of agrarian and industrial complex and the formation of sectoral and regional subsystems, simulation and optimization of its economic mechanisms of its (AIC) functioning, organizational progress in agricultural production, the definition and functional structure and calculation of basic parameters of AIC. Among many of other achievements O.M. Onyshchenko, the most prominent place is occupied by works that concern the theory and methodology of agrarian relations, organizational and methodological approaches to their practical implementation.

Keywords: A.M. Onishchenko, scientific works, publications, periodization, scientific thought, the development of agriculture, methodology of agrarian relation’s development, economics of agriculture.

Савченко Л. Г., аспирантка, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (Украина, Киев), slgua@ukr.net

Историографическое исследование и периодизация научных трудов академика О. М. Онищенко

Целью исследования является периодизация наследия академика А.Н. Онищенко в виде научных трудов. Выделены основные периоды научной деятельности А.Н. Онищенко – советских времен (1955–1990 гг.) и лет независимости Украины (1991–2003 гг.) Эти два периода разделены на этапы по проблематике исследований ученого. Первый советский, период разделен на три этапа: первый этап (1955–1962 гг.), второй (1963–1971 гг.), третий (1972–1990 гг.), а второй период имеет один этап (1991–2006 гг.). В статье отражены историографическое исследование научного наследия академика О.М. Онищенко по предмету исследования 1955–2006 гг.

Результаты исследований отражают влияние научной мысли выдающегося ученого на решение проблем организационно–структурного развития АПК и формирования отраслевых и территориальных подсистем, моделирования и оптимизации экономических механизмов его (АПК) функционирования, организационного прогресса в агропромышленном производстве, определение функциональной структуры и вычисления основных параметров АПК. Среди многих других достижений А.Н. Онищенко, особенно заметное место занимают разработки, касающиеся теории и методологии развития аграрных отношений и организационно–методических подходов к их практического воплощения.

Ключевые слова: А.М. Онищенко, научные труды, периодизация, научная мысль, развитие АПК, методология развития аграрных отношений, экономика АПК.